

TV DİZİLERİNDE KADINA YÖNELİK ŞİDDETE KARŞI İZLEYİCİ TEPKİLERİ: “SEN ANLAT KARADENİZ” ÖRNEĞİ*

Doç. Dr. Aslıhan Ardiç ÇOBANER**

Özet

Türkiye’de araştırmalar ve izleme ölçümleri televizyon dizilerinin en yaygın olarak tüketilen popüler kurmaca ürünler olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra mevcut izleyici ölçümleri içerisinde (Örn. *Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması, RTÜK, 2018*) en çok eleştirilen programlarından birisi de televizyon dizileridir. Türkiye’de yeni medya teknolojilerinin kullanımı giderek yaygınlaşmakla birlikte, televizyon hala gündelik yaşamın vazgeçilmez bir parçasıdır. Yeni medya teknolojilerinden medya içeriklerinin tüketicileri de etkilenmiştir. Bu çalışmanın konusunu medyada sunulan şiddet ve buna yönelik yeni medyada çeşitli platformlarda gözlemlenen izleyici tepkileri oluşturmaktadır. Bu amaçla *Sen Anlat Karadeniz* dizisi izle-

yicilerinin çeşitli sosyal medya platformlarında (*Ekşisözlük* ve *Change.org*) dizide yer alan şiddet sahnelerine yönelik paylaşımları ele alınmıştır. Yeni medya platformlarında yer alan izleyici tepkileri de dizilerin anlamlandırılmasının bir sonucudur. Bu platformlarda yer alan izleyici tepkilerine bakıldığında, şiddet sahnelerinin eleştirildiği ve RTÜK, İçişleri Bakanlığı, senaristler, yapımcı ve yayınlayan TV kanalının daha sorumlu davranmaya çağrıldığı görülmektedir. Çalışmanın bulguları Türkiye’de televizyon izleme alışkanlıklarını araştırırken yeni medya platformlarını daha fazla dikkate almak gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, TV Dizileri, *Sen Anlat Karadeniz* Dizisi, Alımlama, İzleyici Tepkisi

* 15-16 Kasım 2019 tarihlerinde Ankara’da TİHEK tarafından düzenlenen Şiddet’in Önlenmesi Çalıştayı’nda sözlü olarak tebliğ edilmiştir.

** Mersin Üniversitesi, İletişim Fakültesi, acobaner@gmail.com

GİRİŞ

Medyada sunulan şiddet konusu uzun zamandan beri araştırmalara konu olan, ancak nedenleri ve etkileri konusunda bir genel oydaşmanın sağlanamadığı sosyal, ekonomik ve siyasi boyutları olan bir konudur. Medyada yer alan şiddetin genel olarak toplumsal şiddeti arttıran bir etkisi olduğu görüşü 20. yüzyılın başından itibaren genel kabul görmüştür. Günümüzde medyada sunulan şiddet konusunda medyada sunulan şiddetin toplumsal şiddeti arttırdığı ve bu nedenle medyanın denetime tabi tutulması gerektiğini savunanlar ile medyada şiddeti kontrole yönelik düzenlemeleri şiddetin gerçek nedenlerini gizlemeye yönelik olduğunu savunanlar olarak iki yaklaşım göze çarpmaktadır. Ancak konunun medyada fiziksel şiddet görüntülerinin sıklığından çok, “şiddet kültürünün yaygınlaştırılması” ve “şiddetin normleştirilmesi” üzerine yoğunlaşmak çok daha yararlı olacaktır.

İlk dönem iletişim araştırmaları izleyicileri medya iletileri karşısında edilgen/pasif alıcılar olarak kabul etmiştir. İletişim araştırmaları içerisinde ilk olarak *Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı* ile odak noktası medya mesajlarından alıcılar üzerine çevrilmiştir. *Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı* izleyicinin en az ileti kadar önemli olduğunu ve iletinin kaynağın hedeflediği şey değil izleyicinin ona yüklediği anlam olduğunu söylemiştir. 1980'lere kadar “etki araştırmaları”nın hâkimiyetinde ve işlevselci-davranışçı pozitivist bir paradigma içinde olan izleyici araştırmaları bireylerin kanı, tutum ve davranışlarında medyanın etkilerini ölçmeye çalışmaktadır. Eleştirel yaklaşımlar içerisinde izleyici alımlamalarına ilişkin ilk araştırmalar *Kültürel Çalışmalar Yaklaşımı* ile başlamıştır. 1980 sonrası *Kültürel Çalışmalar Yaklaşımı* içerisinde alımlama araştırmaları ise, izleyici tercihlerini veya medya etkilerini öngörmek ve izleyicilerin medya metinlerini nasıl anlamlandırdığını anlamayı ve açıklamayı amaç edinmiştir.¹

Kültürel Çalışmalar araştırmalarının etkisi ile “izleyici” kitle iletişim araştırmaları içerisinde önemli bir öge haline gelmiştir.

*“İzleyici farklı söylemler içinde belirlenmiş bir öznedir ve kimliği tek bir belirle-
nim ilişkisinin doğrusal mantığı içinde açıklanamaz. Buna karşılık medya me-
tinleri de içlerine farklı söylemlerin sızdığı metinlerdir ve söylemsel yapıları içinde
egemen konuma yerleşmiş olan üst söylemin metni bütün ile kapatması söz konu-*

¹ Çağla Karabağ Sarı, “İzleyici Araştırmaları ve Politik İmkân Sorunu”, *Moment Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 1(2), [2014], 241-269 [29.10.2019].

su olamaz. Dolayısı ile görsel medyanın metinleri açık, çok anlamlı metinlerdir. Herhangi bir metnin nasıl alımlanacağı, nasıl okunacağı ve anlamlandırılacağı metin ile izleyicinin karşılaştığı anda oluşan etkileşimin ürünüdür".²

Televizyonda izleyici ya da genel ifade ile alımlayıcılara yönelik yapılan çalışmaların temeli de *Kültürel Çalışmalar* yaklaşımı ile atılmıştır. Bu yaklaşıma göre izleyici sanıldığı gibi televizyon iletileri karşısında pasif değil aktiftir ve her metni kendisine göre yorumlamaktadır. Özellikle İngiliz Kültürel Çalışmalar geleneğinin önemli bir parçası olan alımlama analizleri farklı demografik, kültürel ve etnik özelliklere sahip izleyicilerin medya iletilerini farklı şekillerde kodlayarak farklı anlamlar inşa ettiklerini ortaya koymuştur. İngiliz Kültürel Çalışmaları, Raymond Williams, Richard Hoggart ve Stuart Hall'un öncülüğünde 1964 yılında İngiltere'nin Birmingham Üniversitesi İngiliz Dil ve Edebiyat Bölümü bünyesinde kurulan Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi'nin (*Centre for Contemporary Cultural Studies (CCCS)*) kurulması ile atılmıştır.³ Savaş sonrası İngiltere'nin kültür, endüstri, demokrasi ve sınıflar arasındaki ilişkilerini medya, popüler kültür ve edebi metinler gibi alanlarda açıklama çabasıyla ortaya çıkmıştır. İngiliz Kültürel Çalışmalar Merkezi medyayı, topluma hâkim olan ideoloji ve değerleri yeniden üreten bir kurum olarak görmektedir. İdeoloji olgusu medya metinlerini anlamada, izleyicinin medya metinlerini nasıl alımladığını araştırırken hareket noktası olmuştur. *Kültürel Çalışmalar* böylece, medyanın ideolojik rolüne yaptığı vurgu ile kendinden önceki "dolaysız etki" modellerinden kopmuştur.⁴

Türkiye'de araştırmalar ve izleme ölçümleri televizyon dizilerinin en yaygın olarak tüketilen popüler kurmaca ürünler olduğunu göstermektedir. Yeni iletişim teknolojilerinin kullanımı giderek yaygınlaşmakla birlikte, Türkiye'de televizyon hala gündelik yaşamın vazgeçilmez bir parçası durumdadır. RTÜK tarafından 2018 yılında yapılan "*Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması*"na göre hanelerde en fazla bulunan cihaz %64 ile televizyondur. Aynı araştırmaya göre eğitim seviyesi yükseldikçe televizyon izleme sıklığı düşmekle birlikte, günlük ortalama 3 saat 34 dakika televizyon izlenmektedir. Televizyon dizileri aylık ortalama 15 gün izleme ile haber programlarının arkasından en çok izlenen programlardır. Türkiye'de "prime-time" da yani izlenme oranının en yüksek olduğu zaman dilimi olan televizyonlar için 20:00-

² Ayşe İnal, *Haber Okumak* (İstanbul: Temuçin Yayınları, 1996).

³ Nazife Güngör, *İletişim Kuramları Yaklaşımları* (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2016), 316.

⁴ Şahinde Yavuz, *Derleyenin Sunuşu. Medya ve İzleyici Bitmeyen Tartışma*, der. Ş. Yavuz (Ankara: Vadi Yayınları, 2005), 12.

23:00 saatleri arasında kanalların yayın akışlarına bakıldığında da söz konusu zaman diliminde çoğunlukla dizi filmlerin yer aldığı görülmektedir.⁵

Bu çalışmanın konusunu medyada sunulan şiddet ve buna yönelik yeni medyada çeşitli platformlarda gözlemlenen izleyici tepkileri oluşturmaktadır. Çalışmada 2018 ve 2019 yıllarında ATV kanalında yayınlanan *Sen Anlat Karadeniz* dizisi izleyicilerinin *Ekşisözlük* ve *Change.org* gibi sosyal medya platformlarında yer alan ve kadına yönelik şiddet sahnelerine yönelik paylaşımları ele alınmıştır.

TELEVİZYONDA KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE İZLEYİCİ TEPKİLERİ

Medyada şiddeti konuşurken televizyon şiddetin en yaygın olduğu ve en çok araştırmanın yapıldığı araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Televizyonda reklamlardan kadın programlarına, yarışmalardan dizilere kadar her tür içerikte şiddet ögesine rastlamak mümkündür. Özelde kurmacalar genelde bütün televizyon içeriği şiddeti eleştirirken bile meşrulaştırma aracına dönüşebilmektedir. Örneğin, televizyon dizilerinde kadının şiddete maruz kalmasının geleneksel kavramlara dayanılarak haklı ve gerekli gösterildiği; kadının şiddet karşısında güçsüz, çaresiz hatta şiddeti “hak etmiş” olarak resmedildiği görülmektedir. Türkiye’de de medya ve şiddeti konuşurken televizyon göz ardı edilemeyecek bir araçtır. Türkiye’de izleyicilerin televizyonda şiddet karşısında duyarsız olmadığı çeşitli araştırmalarla da ortaya konuşmuştur. Ünlü ve arkadaşları tarafından yapılan 2007 Ekim ve Mart tarihleri arasında ve prime time zaman diliminde en yüksek reyting alan dizilerin incelendiği araştırmada 57 sahnede 96 şiddet türü tespit edilmiştir. Araştırmaya göre incelenen dizilerin hemen hemen tümünde (%97) ağırlıklı olarak şiddet tespit edilmiştir. Dizilerde kadına yönelik şiddet çoğunlukla evde (%61,4) uygulanmıştır. Kadınların en çok dayak ve tokat gibi fiziksel şiddet türüne maruz kaldıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra sözel ve psikolojik şiddetin ağırlıklı olarak yer aldığı saptanmıştır.⁶

Türkiye’de televizyon dizilerinin en çok izlenen programlar olmasının yanında, bu içeriklere yönelik izleyicilerde olumsuz bir bakış açısının olduğu da söylenebilir. RTÜK “Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması”na göre en çok rahatsız olunan program türünün “kuşak programları”nın⁷ ardından “dizi film”ler (%21,6) olduğu

⁵ “Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması, 2018” RTÜK, <https://www.rtuk.gov.tr> (Kasım 2019).

⁶ Sezen Ünlü vd., “Kadına Yönelik Şiddet: TV Dizilerinde Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Bir Araştırma”, *Selçuk İletişim Dergisi*, 5 (4) (2009).

⁷ “Kuşak programları”, özellikle hafta içi gündüz kuşağında yer alan ucunda ödül olan ya da olmayan evlilik/izdivaç programlarını, müzik, eğitim, bilgi-beceri, sağlık gibi konuların yer aldığı, katılımcılarla sohbetlerin yapıldığı kadın

görülmektedir. Diziler, en yaygın olarak tüketilen popüler kurmaca ürünler olmakla birlikte katılımcıların en çok rahatsız oldukları konular sorulduğunda da dizilerde yer alan şiddet içeriklerinden rahatsız olanların oranı %48,8 olarak bulunmuştur.⁸

Ayrıca RTÜK tarafından 2016 yılında yapılan "Medya Okuryazarlığı Araştırması"na göre de öğrencilerin %98,3'ünün televizyon izlediği, %40'nın televizyonlardaki cinsel ve şiddet içeriklerinden rahatsız olduğu ve yaklaşık olarak %48'nin medyadaki şiddet içeriklerinin arkadaşlarının davranışlarını etkilediğini düşündüğü ortaya çıkmıştır.⁹

YENİ MEDYADA İZLEYİCİ TEPKİLERİ: "SEN ANLAT KARADENİZ" ÖRNEĞİ

Yeni medya teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte bu süreçten hem geleneksel iletişim araçları hem de medya içeriklerinin tüketicileri etkilenmiştir. İnternet ile televizyonun yakınsaması ve dijitalleşen televizyon izleyici katılımı kavramını ortaya çıkarmıştır. İnternet üzerinden televizyon yayınlarının izlenmesi izleyicilerin hem o yayın ile ilgili farklı görüşlere ve yorumlara daha hızlı ulaşabilmesini hem de kendi yorum ve bakış açılarını başkalarına aktarabilmelerini sağlamıştır.¹⁰

Sosyal medyanın televizyon izleme pratiklerine eşlik etmesi ve bir izlenme oranı kriteri haline gelebilmesi aynı zamanda medya üretim ve tüketim biçimlerinde bir değişime işaret eder. Türkiye'de de izleyicinin değişiminden en çok etkilenen içeriklerden birisi de televizyon dizileridir. Değişen tüketim biçimlerinden en göze çarpanlarından biri, dünyada ve Türkiye'de televizyon izleme zevkinin internet/sosyal medya ortamlarına doğru genişlemesi ve "izleyici katılımı" kavramının ortaya çıkmasıdır. Yeni dağıtım teknolojileri ve yeni anlatı formları, üretici ve tüketiciyi aynı metni üreten katılımcılar olarak konumlandırmaktadır. Bu nedenle içerikler medya metni yayımlandıktan sonra farklı biçimlerde okunan bir son ürün değil, yazılmakta olan bir metindir. İzleyici de metni sadece okuyan değil, üretimine metni okuma, yeniden yazma ve düzeltme gibi çeşitli biçimlerde dâhil olan bir katılımcıdır.¹¹ İzle-

programlarını ve adli olayları, cinayet, çocuk kaçırma vb. vakaları konu alan programları kapsamaktadır. Türkiye'de gündüz kuşağı programlarının geçmişi tek kanallı yıllara dayanmaktadır. Türkiye'de kuşak programlarının ilk örneklerinde genellikle ev kadınlarını bilgilendirme amaçlı eğitici stüdyo programları olduğu söylenebilir (RTÜK, 2018, s. 59).

⁸ RTÜK, *Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması*, s.62.

⁹ Medya Okuryazarlığı Araştırması 2018, RTÜK, <https://www.rtuk.gov.tr> (Kasım 2019).

¹⁰ Suat Gezgin, "Televizyon 4.0", *TRT Akademi Dergisi*, 3 (6), (2018).

¹¹ Feyza Akınerdem, "Yerli Dizi Anlatıları ve İzleyici Katılımı: Uçurum Dizisini Ekşisözlük ve Twitter'la Birlikte İzlemek", *folklor/edebiyat*, 18 (72), (2012), 78.

yicinin bu katılımı aynı zamanda özellikle televizyon dizileri açısından bir izlenme oranı ölçme aracı niteliği göstermektedir. Mevcut izlenme oranı ölçümlerinin yanında sosyal medyada dizilerin ne kadar konuşulduğu da dikkate alınmaktadır. Bu durum sosyal medyanın sadece medya tüketim biçimlerinde değil; dizi filmin yayınlanmaya devam edip etmeyeceğinden, senaryosunun şekillenmesine veya oyuncu seçimine kadar üretim boyutunu da etkileyen bir değişime işaret eder. Bu değişim dizinin senaryosunda yer alan bazı sahneleri beğenip beğenmemeyi, eleştirmeyi kapsayabilir. Örneğin *Sen Anlat Karadeniz* dizisinde olduğu gibi, Facebook'ta dizi adına açılan hayran sayfalarında dizinin oyuncularını, dizi setinden sızdırılan bilgiler, dizinin geçmiş bölümü hakkında yorumlarla birlikte, dizinin yeni bölümlerinin senaryosu hakkında tahminler yer alırken; *Ekşisözlük* veya *Change.org* gibi platformlarda dizide yer alan kadına yönelik şiddet sahneleri eleştirilmiş; dizinin senaryosunun değiştirilmesi ya da dizinin yayından kaldırılması için kampanyalar başlatılmıştır.

Sen Anlat Karadeniz dizisi, şiddet gördüğü bir Vedat isimli erkekten kaçarak çocuğu ile birlikte Karadeniz'e yerleşen Nefes isimli kadın ile burada ona "sahip çıkan" Tahir isimli erkek arasındaki aşkı ve Tahir'in ailesinin Nefes'e yönelik tepkisini anlatmaktadır. Dizi 2018 Ocak ayında ATV isimli televizyon kanalında yayına girmiştir. Dizinin yapımcısı Osman Sınav'dır.¹² Dizide kadına yönelik şiddet, aile içi şiddet, iktidar ilişkileri, aşk ve muhafazakârlık gibi konular öne çıkmaktadır. Asıl çıkış noktası kadına yönelik şiddeti ortaya koymak ve eleştirmek olarak açıklanan dizinin ilerleyen her bölümünde kadına yönelik fiziksel ve psikolojik şiddet içeren birçok sahne yer almıştır. Bu nedenle dizinin yayın hayatına başlamadan evvel iddia ettiği "kadına yönelik şiddeti eleştirme" iddiasının¹³ tam aksi yönde bir gelişim gösterdiği söylenebilir.

Bu özellikleri nedeniyle *Sen Anlat Karadeniz* dizisi son dönemde çeşitli araştırmalara da konu olmuştur. Niteliksel içerik analizi yöntemiyle seçilmiş bazı başka diziler ile birlikte *Sen Anlat Karadeniz* dizisinin de şiddet içeren sahnelerinin fragmanlarda nasıl sunulduğunu araştırdıkları çalışmasında Sünbül Olgundeniz ve Özgökbel Bilis' toplam 32 dizi fragmanında 16 fiziksel, 9 psikolojik ve 12 sözel şiddet türünün mevcut olduğunu tespit etmiştir. Oransal olarak hesaplandığında fragmanlarda %50'lik oranda fiziksel şiddet, %28 oranında psikolojik şiddet ve %37,5 oranında

¹² "Sen Anlat Karadeniz Hakkında", <https://www.atv.com.tr/diziler/sen-anlat-karadeniz/hakkinda> (27.01.2020).

¹³ "Sen Anlat Karadeniz yakında atv'de!", <https://www.atv.com.tr/webtv/sen-anlat-karadeniz/ozelvideo/sen-anlat-karadeniz-yakinda-atvde> (27.01.2020).

sözel şiddet yer almaktadır.¹⁴ *Sen Anlat Karadeniz* dizisinde kadına yönelik şiddetin güncel sosyo-kültürel boyutlarıyla nasıl temsil edildiğinin niteliksel içerik analizi ve eleştirel söylem analizi kullanarak analiz edildiği bir yüksek lisans tez çalışmasında ise, incelenen altı bölümde toplam 7 kadının doğrudan şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu kadınlar içerisinde en çok şiddete maruz kalan Nefes'in yalnızca altı bölüm içerisinde 16 kez fiziksel, 18 kez psikolojik, 20 kez sözel, 7 kez de cinsel şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca dizide kadına yönelik sözel şiddete karşı doğrudan bir eleştiri getirilmediği, bu sahnelerin çoğunlukla eğlenceli müzik, abartılı yüz ve beden ifadeleri gibi unsurlarla bezenerek mizahlaştırıldığı sonucuna varılmıştır. Çalışma sonuç olarak, *Sen Anlat Karadeniz* dizisinin kadına yönelik şiddeti eleştirmede, tam tersine estetikleştirme, erotikleştirme, heyecan yaratıcı öge olarak temsil etme ve mizahlaştırma yaklaşımlarıyla kadına yönelik şiddeti normalleştirdiği ve örtük olarak meşrulaştırdığını ortaya koymuştur.¹⁵

Bu çalışmada *Sen Anlat Karadeniz* dizisi izleyicilerinin, dizide yer alan kadına yönelik şiddet sahnelerine yönelik *Ekşisözlük*, ve *Change.org*'da yer alan paylaşımları ele alınmıştır. Bu amaçla *Ekşisözlük* ve *Change.org*'da yer alan diziye yönelik izleyici tepkileri 2019 yılı Ocak ve Ekim ayları boyunca gözlemlenmiş ve izleyicilerin dizide yer alan şiddet sahnelerine yönelik yorumları analiz edilmiştir. Buradaki "tepki" kavramı uyarın-tepki modelinde yer aldığı şekli ile değil, Livingston'a atıfla televizyonu anlamlandırırken yararlandıkları çok sayıda metin dışı kaynağı (inançları, kavrayışları, duygusal kaygıları, toplumsal bilgileri gibi kısaca hayatlarının geri kalan kısmına bir göndermeyi) yani izleyicilerin yorumlarını da içeren bir ifade olarak ele alınmıştır.¹⁶

EKŞİSÖZLÜK

Bir katılımcı içerik platformu olan *Ekşisözlük*, her türlü konu ve kavram hakkında, kayıtlı yazarların yorumlarını içeren ağ sayfası olup, web sitesi Türkiye'deki katılımcı sözlükler arasında en fazla toplam ve aylık tanım yapılan sitedir. Sözlük kendisini "kutsal bilgi kaynağı" olarak tanımlamakta ve sözlük içerisinde bilginin üretimi aynı zamanda bilginin tüketicisi tarafından anonim şekilde gerçekleşmemektedir. *Ekşisözlük* aynı zamanda popüler medya içeriklerinin tüketilmesinde izleme deneyi-

¹⁴ Seda Sünbül Olgundeniz ve Özgökbel Bilis, Pınar. "Türkiye'de Ulusal Kanallarda Yayımlanan Dizi Fragmanlarında Şiddetin Sunumu" *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Aralık (32), 2019, 606-620.

¹⁵ Merve Namlı (De Grave), "Kadına Yönelik Şiddetin Medyada Temsili" [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Tv Sinema Anabilim Dalı, 2019].

¹⁶ Sonia Livingston, *Making Sense of Television: The Psychology of Audience Interpretation*, (London: Routledge, 1998).

mine eşlik eden bir platform olarak sıkça kullanılmaktadır.¹⁷ Bu çalışma kapsamında incelenen *Sen Anlat Karadeniz* dizisi hakkında *Ekşisözlük*'te izleyicilerince 2019 yılı Ocak-Ekim aylarını içeren toplam 10 ay boyunca “*Sen anlat Karadeniz*” başlığında açılmış 69 entry (içerik) girilmiştir. Aşağıda yer verilen örnek içeriklerde de görüleceği gibi *Ekşisözlük*'te kullanıcılar büyük oranda dizideki şiddet sahnelerine yönelik tepkilerini dile getirmektedir.¹⁸

“öncelikle diziyi hiç izlemediğimi belirtmek isterim. fakat sürekli fragmanına denk geliyorum ve hep bir bağırs, hep bir çığırma. arkadaş bu diziyi ciddi ciddi bu yüzden izleyen mi var? bağırsıp çağırmadan çeksenize dizinizi” (*uslu-muhendis*, 30.01.2019, 00:00).

“...devam ediyor mu bilmiyorum ama tam olarak yaptığı şey şiddet pornografisi olan dizi. çıktığı dönemde insanların bayıla bayıla izlemesi de ne kadar hastalıklı zihinlerin olduğunun belirtisi. ps: bu tarz şeylerin ekranda, özellikle de prime time'da yayınlanması bence durumu adım adım normalize ediyor. elimizde mandalina ve çekirdekle dayak yiyen kadını izliyoruz. bir kadın var, dayak yiyor, biz izliyoruz, çay içiyoruz, kadın dövülüyor, biz muz yiyoruz, çocuklarımız da muhtemelen biz izlerken izliyorlar. bu hiç de şiddet karşıtı propaganda olmuyor bence. diziyi yapanların şiddeti savunduğunu iddia etmiyorum. ama bence bir esnaf işgüzarlığı var burada. neyin izleneceğini iyi biliyorlar. reyting uğruna yapılan bu şey, bana çok adice geliyor” (*sugarland*, 31.03.2019, 13:36).

“bu çöplük diziyi izleyen kitlelerin olması çok üzücü ülke adına. Kadına, çocuğa işkence sahneleri ile dolu hiçbir konusu olmayan bu köhne zihniyetteki yapımı izleyene, izlettirene lanet olsun. **Özellikle** ATV ve sonra diğer TV kanallarında yayınlanan aile ve toplum yapısını bozan bu tür iğrençliklerin bir an önce bitmesi gerekiyor” (*kimsoyledi*, 19.04.2019, 11:46).

“kadına şiddet gibi hassas bir konudan prim yapan dizi. güya kadına yönelik şiddette tepki olsun diye dizi çekecekler ama üçüncü sınıf aşılı feşkli entrikalı dizilerden farksız. kimin eli kimin cebinde belli değil. bir de karadeniz yöresini eklemişler ki evlerden irak. karadenizle alakası yok dizinin. tek bağlantısı trabzon'da çekilmesi, kuymak yenmesi ve şive yapmaya çalışan ama yapamayan oyuncular. neymiş 21 reytingmiş bilmem neymiş kadınlara umut olmuş peeh.

¹⁷ Akınerdem, *Yerli Dizi Anlatıları*, 81.

¹⁸ Alıntılardaki Türkçe dilbilgisi hataları ve yazım yanlışları kullanıcılara aittir. İfadeler olduğu şekilde alıntılanmıştır.

asıl şiddetçi bu dizinin ekibi.bir de osman sınav söyledikleri kabahatinden büyük bir şekilde "alt tarafı parmak kırdık boğaz kesmedik" diyor. alt tarafı alt tarafı... zincirle kadını bağlayıp kırbaçlayan kimdi ? kadının kafasını klozete sokan kimdi? hamile bir kadını bağlayıp bıçakla tehdit eden kimdi ? bir kadını darağacına alıp onu asan kimdi? kızına hallenen baba kimdi? senin karakterlerin! bunları senin ekibin yazdı osman sınav. sen bu laflarınla anca çocuk kandırırsın" (*firatsuyukanakıyor*, 04.09.2019, 20:59).

İncelenen entryler içerisinde izleyiciler aynı zamanda dizinin hala yayınlanmasına tepki gösterilmekte, dizinin yapımcısı, yayınlayan kanal, oyuncular ve RTÜK'ün dizideki şiddet sahnelerine yönelik tepki vermemesi de eleştirmektedir.

CHANGE.ORG

Bir 'imza kampanyası platformu' olan *Change.org*'un dünyada 300, Türkiye'de 12 milyon kullanıcısı bulunmaktadır. Türkiye'deki kullanıcılar, kadın haklarından çocuk istismarına varıncaya dek birçok konuda, her ay ortalama 3.500 imza kampanyası başlatmaktadır.¹⁹ *Change.org* 2007 yılında aynı zamanda kuruluşun CEO'su olan Benjamin Michael Rattray tarafından kurulmuştur. Bir sivil toplum dayanışma alanı olan *Change.org* aynı zamanda bir "dijital aktivizm" aracı olarak da kabul edilebilir. *Change.org*'da, dileyen herkes bir konu ile ilgili imza kampanyası başlatabilmekte ve bir konuyu küresel çapta dikkat çekebilmektedir. *Change.org*'da düzenlenen imza kampanyaları, toplumsal bazı dönüşümlerde de önemli rol oynamaktadır.²⁰

¹⁹ Mehmet Emin İlbeyli, "Bir Sosyal Girişim Olarak Change.org", *Sivil Sayfalar*, Eylül 2, 2019, <http://www.sivilsayfalar.org/2019/09/02/bir-sosyal-girisim-olarak-change-org> (12.11.2019).

²⁰ Ceren Yegen, "Bir Dijital Aktivizm Biçimi Olarak Saktivizm: Change.Org Örneği", *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 2014

Bu çalışma kapsamında *Sen Anlat Karadeniz* dizisinde yer alan şiddet sahnelerine bir tepki olarak *Change.org*'da 15 ayrı kampanya başlatıldığı tespit edilmiştir. Bu kampanyalar şunlardır:

1. “*Sen Anlat Karadeniz dizisi yayından ivedilikle kaldırılın*”, 18 Nisan 2019 tarihinde başlatılmış ve 710 kişi tarafından imzalanmıştır. Kampanyanın muhatabı RTÜK, İçişleri Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Trabzon valiliği ve Turkuaz Yayın Grubu'dur. Kampanya sayfasında bu kampanyanın başlatılma gerekçesi şu şekilde açıklanmıştır:

“Sen Anlat Karadeniz projesi rızası dışı eve kapatılan ve tecavüz, taciz ve şiddet gören bir kadın ile mert bir Karadeniz erkeğinin sevdası ve kötülüklerle beraber mücadelesini anlatan bir destan iken şimdi ana amacı ve ekseninden çıkmış küçük düşürücü, sosyal mesajsız sıradan bir dizi olmuştur. Kadına şiddetle savaş üzerinden birçok mazlumun cesaretlenmesi öyküleri ana haberlerde yayınlandığı bir dönemden sonra maalesef gelinen noktada şu çok açıktır: Bu dizi asla bu hassas konu üzerinden prim yapmaya devam ettirilmemeli, asıl amacı için çabalayan senaristleri, ekipleri ve vicdanlı oyuncularının emeklerine zeval getirilmeden sonlandırılmalıdır.”

2. “*Sen Anlat Karadeniz dizisi kaldırılın*” 3 Şubat 2018 tarihinde başlatılmış ve 72 kişi tarafından imzalanmıştır. Kampanyanın muhatabı RTÜK, Karadenizliler ve Trabzon olarak seçilmiştir. Kampanyanın başlatılma gerekçesi şu şekilde açıklanmıştır:

“Aşağılayıcı tahrik edici ve kaldırılması gereken bir dizi Karadeniz öf ve adetlerini yansıtmamaktadır.”

3. “*Sen Anlat Karadeniz dizisi yayından kaldırılın*” 4 Ekim 2018 tarihinde başlatılmış ve 255 kişi tarafından imzalanmıştır. Kampanyanın muhatabı ATV olarak seçilmiştir. Kampanyanın başlatılma gerekçesi şu şekilde açıklanmıştır:

“ATV kanalında yayınlanan Sen Anlat Karadeniz dizisi kadınlara ve çocuklara yönelik fiziksel, psikolojik şiddetler içermekte. Dizinin reytinglerinin yüksek olması dizinin izleyicilere çok güzel bir içerik sunmasından değil izleyicilerin bu şiddetlerden kendine bir pay çıkarmasıdır. Dizi kadınlara yönelik yapılmakta olan fiziksel ve psikolojik şiddeti kınamak bir yana normalleştirmekten başka hiçbir şey yapmıyor. Dizi; bir erkeğe eşine karşı tecavüz edecek, zincirleyecek, parmaklarını kıracak yetkiyi vererek toplumun ahlak yapısına aykırı içerikler sunmakta ve ataerkil olan sistemi daha da ataerkilliştirmeye yönelik yayınlar yapmaktadır.”

4. "Sen Anlat Karadeniz Dizisinin Şiddet Sahnelerine Dur Denilmeli" 5 Nisan 2018 tarihinde başlatılmış ve 386 kişi tarafından imzalanmıştır. Kampanyanın muhatabı RTÜK'tür. Kampanyanın başlatılma gerekçesi şu şekilde açıklanmıştır:

"ATV kanalında Çarşamba günleri yayınlanan, "Sen Anlat Karadeniz" isimli dizide aşırı derecede şiddet içeren ve rahatsız edici sahneler yayınlanıyor. Dizinin başında yalnızca 7 yaş ve üzeri ibaresi konmasına rağmen yayınlanan sahneler bir yetişkini bile etkileyebilecek kadar abartılmış; Bu sahnelerin kadına şiddete dikkat çekmek adına yayınlandığı iddia ediliyor, fakat dikkat çekmekten çok normalleştiriyor, dizide sürekli çıkan benzer sahneler yüzünden bu insanlık suçu normalleştiriliyor, bu sahnenin yayınlanması bile normal değilken nasıl kadına şiddete dikkat çekebilir? Yayından kaldırılıp kaldırılmaması tartışma konusu iken, bu sahnelerin bu kadar fazla, hatta mümkünse hiç tekrarlanmaması için bir yaptırım uygulanmalı, bahsettiğim sahneleri izlerseniz ne demek istediğimi anlarsınız, büyükler ve çocuklar dâhil herkesin ekran başında olduğu bir saatte böyle sahnelerin yayınlanması normal değildir, yalnızca 7 yaş ibaresi konulan bir dizide 18 yaş üstü birini bile etkileyebilecek sahneler yayınlanıyor."

İmzalama sebepleri

Diğer destekçiler kampanyayı neden imzalıyor göz at, bu kampanya onlar için niçin önemli öğren ve kendi imzalama nedenini paylaş (bu, kampanyayı başlatan kişi için çok önemli).

 Tuğçe Mahmutoğlu
1 year ago

Adam kesmeye ve öldürmeye özeniyorum yayından kaldırın lütfen

0

Bildi

 Tuğey İronsıde Oğuz
1 year ago

Hak veriyorum.

0

Bildi

 yüksel saygılı
1 year ago

Kadına şiddet önemli ama başka bir sıkıntı var, dizileri iyi izleyin kadına çizdikleri profillere bir bakın. Yalancı, ikiyüzlü, riyakar, sahtekar, para, erkek, güç için herşeyi yapan çocuğunu, arkadaşını, ana, babasını, dostunu, akrabasını, onurunu, gururunu satan kadın profilleri bence dayak... Devamını oku

0

Bildi

5. “Atv’de yayına başlayan ‘Sen Anlat Karadeniz’ dizisinin yayından kaldırılmasını istiyoruz!” 26 Ocak 2018 tarihinde başlatılmış ve 199 kişi tarafından imzalanmıştır. Kampanyanın muhatabı RTÜK’tür. Kampanyanın başlatılma gerekçesi şu şekilde açıklanmıştır:

“24 Ocak çarşamba günü ATV’de yayına başlayan ‘Sen Anlat Karadeniz’ adlı dizide bariz şekilde kadına şiddet özendirilmiştir. Olaya göre erkek karakter, kadın karakteri kışkırttığı için odaya saçından tutup sürükleyerek sokmuş daha sonra ağzını zorla kapatıp bileğini kırmıştır. Daha sonraki replikte ise ‘gelip parmaklarını kıracağım’ ifadesini kullanmıştır.

Ülkemizde kadın cinayetleri, taciz ve tecavüz vakaları ne yazık ki çok çok fazla iken, medyanın toplum üzerinde bu kadar etkisi olduğu halde bilinçlendirme yapmak yerine hala şiddeti özendirilmesini kınıyoruz! Bu dizinin yayından kalkması için desteğinizi bekliyoruz. Sen yoksan 1 kişi eksiziz!

6. “Televizyonda Kadına Yönelik Şiddet Görmek İstiyoruz” 30 Temmuz 2018 tarihinde başlatılmış ve 56 kişi tarafından imzalanmıştır. Kampanyanın muhatabı RTÜK’tür. Kampanyanın başlatılma gerekçesi şu şekilde açıklanmıştır:

“Kadına yönelik şiddet reklamlardan dizilere kadar televizyonun her yerinde açık ve örneklendirilmiş bir şekilde gösterilmektedir. Bu duruma örneklerden bir tanesi de ‘Sen Anlat Karadeniz’ adlı dizidir. Dizi her ne kadar çok sevilsede şiddet sahnelerinin yayınlanması kadına yönelik şiddeti sıradanlaştırmakta ve seyircinin kafasında normal bir davranış olarak algı yaratmaktadır. RTÜK bu durumu düzeltebilir”.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Ekme (*Cultivation*) yaklaşımı bağlamında George Gerbner, televizyonda sunulan şiddetin toplumsal gerçekliğin şekillenmesinde büyük rol oynadığını söylemektedir. Gerbner’e göre televizyon bir hikâye anlatıcısı olarak toplumsal algıları yavaş yavaş biçimlendirmekte ve kurgusal içerikler aracılığı ile bir “televizyon dünyası” (television world) yaratılmaktadır. Sonuç olarak bu kurgusal dünya içerisinde televizyon metinleri şiddeti ve şiddetin kurbanı olmayı meşrulaştırmaktadır.²¹ Medyada kadına yönelik şiddet televizyonda tüm program türlerinde olduğu gibi özellikle kuşak programlarında ve yerli dizilerde yaygın bir sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır.

²¹ Nazife Güngör, *İletişim Kuramları*, 114-115.

Öyle ki toplumda kadına ve çocuğa yönelik şiddetin artışında medyanın rolü giderek daha çok konuşulur olmuştur.

Araştırmalar Türkiye’de İnternet ve sosyal medya kullanımının özellikle 2011 yılından bu yana giderek arttığını göstermektedir. Konda Araştırma Şirketi’nin 2018 yılında gerçekleştirdiği araştırmaya göre 2011 yılında Türkiye genelinde her 10 kişiden ancak 4’ü internet kullanırken bugün bu rakam her 10 kişiden 8’idir.²² Televizyonun hala insanların gündelik hayatlarında önemli bir yer kaplamakla birlikte yeni medya ortamları aynı zamanda farklı toplumsal ve siyasal kimliklerin de yer bulabileceği alanlar olarak gittikçe önem kazanmaktadır. Özellikle geleneksel ve dijital araçların iç içe geçtiği yeni medya tüketim pratikleri ortaya çıkmaktadır. Bu yeni ortamlar hem de insanların bunları tüketme ve anlamlandırma pratiklerine ışık tuttuğu gibi, farklı izleme pratiklerine sahip- özellikle gençler- izleyici kitlelerine ulaşmada önemli bir yol olabilir.

Medyanın yaşamımızdaki belirgin rollerinin arttığı günümüzde, medyada sunulan şiddetin “satan” ya da “reyting” alan bir olgu olarak daha da artması sürpriz değildir. Giderek daha fazla oranda büyük medya şirketlerinin kontrolü altına giren iletişim sektörü karşısında, çocukların ve gençlerin medyada sunulan şiddetten korunması için; etkin bir kamu denetim ve düzenleme sistemine, tüketici ve profesyonel grupların kamuoyu baskısına ve bilinçli aile ve eğitimcilerle gereksinim vardır. Medyada sunulan şiddetten en fazla etkilenen gruplar olarak çocuklar ve gençlere yönelik aile ve eğitimcilerin de daha dikkatli olması gerekmektedir. Burada medya okuryazarlığı eğitimi kritik bir öneme sahiptir. Medya okuryazarlığı eğitimi sayesinde çocuklar kullandığı medya içeriğini nasıl yorumlaması gerektiğini, onun iyi ve kötü yönlerini nasıl değerlendirmesi gerektiğini öğrenecektir. Böylece medyada sunulan şiddetin yaratacağı potansiyel olumsuz etkilerin üstesinden gelme olanağı kazanacaklardır.

Bu çalışmada hem izleyici katılımı hem de dijital aktivizm açısından önemli bir mecralar olarak kabul edilebilecek olan *Ekşisözlük* ve *Change.org*’da, kullanıcıların “*Sen Anlat Karadeniz*” dizisinde yer alan kadına yönelik şiddet sahnelerine yönelik tepkileri ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışma yeni medya platformlarında yer alan izleyici tepkilerini de dizilerin anlamlandırılmasının bir sonucu olarak kabul etmek-

²² “KONDA Medya Raporu: Televizyonla Değişen Algılar, Sosyal Medyanın Yükselişi ve 10 Yıllık Medya Serüvenimiz 2008 – 2018”, KONDA, https://konda.com.tr/wp-content/uploads/2019/12/KONDA_MedyaRaporu_HT2018.pdf (24.01.2020).

tedir. Türkiye’de televizyon izleme alışkanlıklarını değerlendirmenin ve araştırmanın yeni platformları olarak yeni medya platformları daha fazla dikkate alınmalıdır. Üstelik bu mecraların şiddeti yeniden üretmek çevrimdışı söylemlerinin çevrim-içi uzamda dolaşıma girmesine ve yeniden üretilmesine katkı sağladığına yönelik eleştirel bakış açısı da göz önünde bulundurulmalıdır. Günümüz izleyici pratikleri içerisinde popüler kurmaca içeriklerin televizyon ile birlikte dijital medyadan da takibinin giderek arttığı göz önünde bulundurulduğunda, bu mecralarda izleyici katılımını araştırmanın medya okuryazarlığı açısından da önemli olduğunun altı çizilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akınerdem, Feyza. "Yerli Dizi Anlatıları ve İzleyici Katılımı: Uçurum Dizisini Ekşisözlük ve Twitter'la Birlikte İzlemek", *folklor/edebiyat*, 18(72) (2012): 77-90.
- Gezgin, Suat, "Televizyon 4.0", *TRT Akademi Dergisi*, Cilt 3(6) (2018):580-589.
- Güngör, Nazife, *İletişim Kuramlar Yaklaşımlar*, 3. Baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2016.
- İlbeyli, Mehmet Emin "Bir Sosyal Girişim Olarak Change.org", *Sivil Sayfalar*, Eylül 2, 2019, <http://www.sivilsayfalar.org/2019/09/02/bir-sosyal-girisim-olarak-change-org> (12.11.2019).
- İnal, Ayşe, *Haber Okumak*, İstanbul: Temuçin Yayınları, 1996.
- Karabağ Sarı, Çağla, "İzleyici Araştırmaları ve Politik İmkân Sorunu", *Moment Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 1(2) (2014): 241-269.
- KONDA. "Medya Raporu Televizyonla Değişen Algılar, Sosyal Medyanın Yükselişi ve 10 Yıllık Medya Serüvenimiz 2008–2018", https://konda.com.tr/wp-content/uploads/2019/12/KONDA_MedyaRaporu_HT2018.pdf (24.01.2020).
- Livingston, Sonia, *Making Sense of Television: The Psychology of Audience Interpretation*, London: Routledge, 1998.
- Merve Namlı (De Grave), "Kadına Yönelik Şiddetin Medyada Temsili", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Tv Sinema Anabilim Dalı, 2019.
- RTÜK. *Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması*, 2018, <https://www.rtuk.gov.tr> (20.10.2019).
- RTÜK, *Medya Okuryazarlığı Araştırması*, 2018, <https://www.rtuk.gov.tr> (20.10.2019).
- Seda Sünbül Olgundeniz ve Özgökbil Bilis, Pınar. "Türkiye'de Ulusal Kanallarda Yayımlanan Dizi Fragmanlarında Şiddetin Sunumu" *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Aralık (32) (2019): 606-620 (28.01.2020).
- "Sen Anlat Karadeniz Hakkında", Son Güncelleme: Ocak 27, 2020, <https://www.atv.com.tr/diziler/sen-anlat-karadeniz/hakkinda>.
- "Sen Anlat Karadeniz yakında atv'de!", Son Güncelleme: Ocak 27, 2020, <https://www.atv.com.tr/webtv/sen-anlat-karadeniz/ozelvideo/sen-anlat-karadeniz-yakinda-atvde>.

Ünlü, Sezen, Nazlı Bayram, Canan Uluyağcı ve Sevil Uzoğlu Bayçu. “Kadına Yönelik Şiddet: TV Dizilerinde Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Bir Araştırma”, Selçuk İletişim Dergisi, 5 (4) (2009):95-104.

Yavuz, Şahinde. Derleyenin Sunuşu. Medya ve İzleyici Bitmeyen Tartışma. Der. Ş. Yavuz. Ankara: Vadi Yayınları, 2005, 14-15.

Yegen, Ceren. “Bir Dijital Aktivizm Biçimi Olarak Slaktivizm: Change.Org Örneği, Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi, 4(2), (2014): 84-108.